

продуктів її переробки, вирішення соціально-економічних проблем села, мінімізація впливу негативних наслідків кризи в агропромисловій сфері, збільшення кредитної підтримки агропромислового комплексу області, розширення сфери застосування праці і забезпечення зайнятості сільського населення, розвиток інфраструктури села.

Висновки. Умови ринкової економіки сприяють все більшому розвитку економічної самостійності підприємств агропромислового комплексу. Це призводить до зростання ділової активності, комерційної ініціативи, пошуку нових ринків збуту, в тому числі і за кордоном. Використання ефективних стратегій зовнішньоекономічної діяльності є нагальною потребою підприємства і є передумовою його подальшого функціонування.

Література:

1. Бальманн А. Сільське господарство в умовах мінливих ринків, інституцій та політики. Виклики і Стратегії. / А. Бальманн – К., 2006. – 208 с.
2. Панфілова Т. Україна в СОТ: перші результати і наслідки / Т. Панфілова, Л. Саакадзе // Аналітичний бюлетень „Мости”. – 2009. – № 8. – С. 15-19.
3. Деревичко М. АПК в умовах глобалізації / М. Деревичко // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 9. – С. 4.

УДК: 336.6:330.322

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

*Остапенко А.С., к.т.н., Головченко Т.М., к.е.н.
Херсонський національний технічний університет*

У статті обґрунтовано пропозиції щодо можливого залучення традиційних та нетрадиційних джерел фінансового забезпечення аграрних підприємств.

The article substantiated proposal for a possible involvement of traditional and nontraditional sources of financial support agricultural enterprises.

Постановка проблеми. У сільському господарстві – одній з найважливіших галузей економіки України, ринкові перетворення найбільш відчутні, що обумовлено специфікою галузі. У 2010 році виробництво продукції сільського господарства в порівнянні з 2009 роком скоротилося на 1%, це сталося в основному за рахунок зниження темпів росту рослинництва на 4,6 %. Протягом 2009-2010 років у тваринництві спостерігається зростання виробництва продукції на 4,5% що є позитивною тенденцією для розвитку сільськогосподарської галузі. [1, с. 16]

При цьому реформування аграрного сектора характеризується низьким рівнем державної підтримки, зниженням виробничих показників, рівнем життя сільського населення, відсутністю засобів на проведення технічного переоснащення виробництва, збитковістю більшості підприємств.

Складне фінансове становище сільськогосподарських підприємств країни вимагає всебічного дослідження існуючих джерел фінансового забезпе-

чення даної галузі з метою подальшого вдосконалення їх формування в сучасних економічних умовах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемами фінансового забезпечення аграрної сфери та відтворення виробничого потенціалу займалося велике коло вітчизняних економістів, зокрема: Амбросов В.Я., Крупка М.І., Левченко Н.М., Макаренко П.М., Мармуль Л.О., Перебийніс В.І., Саблук П.Т. та ін. Проте багато аспектів, пов'язаних із необхідністю та перспективами фінансового забезпечення розвитку цієї галузі, залишається ще поза увагою.

На сучасному етапі розвитку сільськогосподарських підприємств залишається багато питань, пов'язаних з оптимізацією фінансових відносин які вимагають додаткового вивчення. Актуальність, складність і різноманітність проблем функціонування сільськогосподарських підприємств України, обумовлюють необхідність дослідження цих проблем стосовно нових умов і конкретних регіональних особливостей.

Мета дослідження полягає у вдосконаленні системи фінансування сільськогосподарських підприємств на основі розширення їх джерел фінансування з урахуванням галузевих особливостей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Охарактеризуємо існуючі джерела фінансування сучасних сільськогосподарських підприємств та визначимо напрями їх розвитку. Джерела фінансування підприємств в рамках проведеного дослідження представлені як джерела самофінансування, позикові джерела і джерела бюджетного фінансування. Джерела самофінансування розглядаються з позиції внутрішнього та зовнішнього фінансування.

Внутрішні джерела фінансування включають амортизаційні відрахування, нерозподілений прибуток, результати вибуття активів, суми страхових відшкодувань збитків, пов'язаних із втратою майна, суми одержані від ліквідації, продажу основних засобів. Як і в інших галузях, на сьогодні в сільському господарстві амортизація не виконує відтворювальну функцію в повному обсязі. [2] Наявність дебіторської заборгованості, в тому числі простроченої, низька частка грошових розрахунків не дають можливості амортизації трансформуватися у фінансові ресурси, які спрямовуються на відновлення основних виробничих фондів. Всі грошові кошти, що надходять на рахунок сільськогосподарського підприємства вимушено спрямовуються на фінансування поточних потреб виробничої діяльності. Збитковість більшості сільськогосподарських підприємств не дозволяє використовувати найбільше джерело внутрішнього фінансування – прибуток.

Зовнішні джерела фінансування включають банківські кредити, бюджетне фінансування, кошти інвесторів під державні гарантії, випуск акцій, страхування, лізинг.

При розгляді зовнішнього фінансування галузевих підприємств необхідно зазначити, що за останні роки воно зазнало значних змін. Спостерігаються не тільки структурні зрушення, але і поява нових форм фінансування – кредитування небанківськими організаціями, вексельне кредитування, агролізинг, франчайзинг, венчурне фінансування, фінансування через випуск па-

йових і боргових паперів, надання бюджетних коштів на поворотній основі, агрострахування.

У зовнішньому фінансуванні сільськогосподарських підприємств також існує велика кількість невирішених питань.

Сучасні умови банківського кредитування підприємств сільського господарства не вирішують проблеми залучення фінансових ресурсів для покриття сезонних витрат. Частка банківського кредиту в поточних потребах галузі дуже низька. Сільськогосподарські підприємства не відповідають вимогам оцінки кредитоспроможності позичальника, що проводиться комерційними банками, так як більшість сільськогосподарських підприємств нерентабельні і не мають достатнього забезпечення. Внаслідок чого комерційні банки видають кредити під високі процентні ставки або взагалі відмовляють у розгляді кредитних заявок.

Умови сучасних економічних відносин в області аграрного товаровиробництва сформувавши передумови розвитку сільськогосподарської кредитної кооперації, до яких можна віднести відсутність пропозиції і попит сільськогосподарських товаровиробників на грошові кошти. Як було вище зазначено, існуюча банківська система на сучасному етапі розвитку економіки країни не дозволяє комерційним банкам бути основним джерелом фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. Погіршує ситуацію і галузева специфічність, коли результати діяльності позичальника пов'язані з непередбачуваністю природних явищ, повільною оборотністю оборотних коштів, відповідно свідомо низькою рентабельністю всіх фінансових операцій, що здійснюються в процесі виробничої діяльності. Комерційні банки не можуть дозволити собі працювати з позичальниками, що не володіють відповідним рівнем кредитоспроможності, тим більше що не вироблені механізми, які дозволяють зменшити фінансові ризики при виході на сільськогосподарських товаровиробників.

З іншого боку, подальший розвиток сільського господарства потребує фінансових ресурсів. Попит з боку сільськогосподарських товаровиробників сформований, оскільки в умовах жорсткої ринкової конкуренції вистояють прогресивні, технологічні виробники, що вимагає значних фінансових вкладень.[3]

Ефективність фінансування можлива тільки при наявності вибору у сільгосппідприємств індивідуально прийнятної структури фінансування. Сільськогосподарська кредитна кооперація є реальною альтернативою банківському кредитуванню, відповідно, система ефективного фінансового забезпечення аграрного виробництва на сьогодні може включати в себе крім бюджетного фінансування, банківського та комерційного кредитування, агролізингового фінансування і кооперативне кредитування. [4]

Широкомасштабне використання в сільському господарстві іншого джерела – комерційного кредиту зумовлене збитковістю більшості підприємств галузі. Висока собівартість продукції не покривається закупівельними цінами і не дає можливості в повному обсязі відновити авансовані в оборотний капітал фінансові ресурси. Комерційне кредитування проявляється в кі-

лькох напрямках: державний товарний кредит, контракція сільськогосподарської продукції під урожай приватними фірмами паливно-енергетичного комплексу, надання кредиту переробними підприємствами, фінансовими групами, що мають підрозділи в аграрній сфері.

Щодо формування ресурсів кредитних кооперативів, то можна відмітити, що також сільське населення володіє певним рівнем заощаджень, які знаходяться поза сферою фінансового ринку, в силу віддаленості фінансово-кредитних установ, сконцентрованих більше в містах. Тобто існують не залучені до ринку фінансових послуг ощадні одиниці, які в даний час знаходяться на «чорному ринку» лихварства і потребують організації, здатної залучити ці вільні грошові кошти до розвитку сільськогосподарської галузі.

Кредитна кооперація дає можливість використання об'єднаних ресурсів окремих осіб для кредитування членів кооперативу, характеризується простотою і короткочасністю оформлювальних процедур кредитних відносин, нескладною системою заставного забезпечення, більш того, можливістю отримання кредиту без заставного забезпечення. На отримані в кредит ресурси не накладаються жорсткі обмеження щодо їх використання, єдина формулювання – на організацію сільськогосподарського виробництва.

Відрізняє кооперативний кредит дешевизна надаваних кредитів, у порівнянні зі середньоринковою ставкою. Оскільки система формування та розподілу грошових коштів замкнута, можливе, у випадку несвоєчасного повернення кредиту, використання гнучкої системи відстрочок. Повернення позикових коштів у кредитному кооперативі вище, ніж окремого господарюючого суб'єкта, так як солідарна відповідальність за неповернення позикових ресурсів є найкраща з гарантій збереження отриманих від зовнішніх кредиторів засобів.

Для подальшого розвитку кредитної кооперації в аграрних регіонах необхідне створення регіонального кредитного кооперативу, як гаранта надійного функціонування кредитних кооперативів першого рівня. Здійснення фінансової підтримки кредитних кооперативів першого рівня, що зазнають труднощі у своїй діяльності, можливо через фонди регіонального кредитного кооперативу – фонд усунення тимчасового дефіциту коштів, фонд покриття збитків по неповерненим позиками.

Діяльність регіонального кредитного кооперативу не тільки дозволить кооперативам першого рівня отримувати стабільну фінансову підтримку, але і призведе до збільшення термінів видачі позик. Звичайно, формування стійкої ресурсної бази регіонального кредитного кооперативу на перших етапах неможливо без участі регіонального бюджету, шляхом надання бюджетних кредитів або виділення коштів на безповоротній основі при реалізації програм розвитку кредитної кооперації.

Крім цього, розвиток сільськогосподарської кредитної кооперації в аграрних регіонах визначає необхідність створення системи підбору і підготовки кадрів, єдиної системи нормативної документації, системи аудиту. Всі зазначені функції, а також забезпечення співробітництва з державними органами повинні бути покладені на регіональний кредитний кооператив. Таким

чином, регіональний кредитний кооператив покликаний зіграти мобілізуючу, інтегруючу роль у розвитку системи кредитної кооперації регіону. Залучення сільського населення, що володіє вільними коштами, у систему фінансової взаємодопомоги необхідно розглядати як один з пріоритетних напрямів розвитку кредитної кооперації на селі.

В сучасних умовах найпривабливішим методом фінансового забезпечення інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки може стати лізинг. Саме він зможе певною мірою забезпечити сільськогосподарських товаровиробників основними засобами в найкоротші строки. З позиції інвестування лізинг має істотні переваги перед комерційним кредитом. Він загострює конкуренцію між банками і лізинговими компаніями, що збільшує надходження капіталу у виробництво. Крім того, при лізингу знижується ризик всіх учасників цього процесу, тому що речовинна форма предмета кредитування забезпечує великі гарантії по поверненню кредиту, чим його грошова форма [5].

Агролізинг в даний час розглядається як один із шляхів подолання інвестиційної кризи сільського господарства. Лізингові операції в галузі пов'язані зі створенням лізингових фондів, які формуються за рахунок виділених на поворотній і платній основі коштів бюджетів відповідного рівня. Рівень безпосередньої державної фінансової підтримки сільського господарства щорічно скорочується. Скорочуються не тільки обсяги фінансування, а й напрями вкладення коштів.

Сільськогосподарське виробництво відомо різноманіттю організаційно-правових форм господарювання. До численності форм господарюючих суб'єктів додаються відмінності у виробничих потужностях, природно-кліматичних умовах функціонування, фінансовому стані. Особливості конкретного лізингоодержувача – сільськогосподарського підприємства не враховуються, для всіх застосовується єдина схема надання техніки в лізинг. Рішенням зазначеної проблеми може служити альтернативність експлуатування лізингової техніки, що дозволяє підвищити ефективність її використання і повернення лізингових коштів. Виникає необхідність пропонувати сільськогосподарським підприємствам, які мають різні виробничі умови, різні умови використання техніки.

Методика відбору лізингоотримувачів для лізингової компанії включає наступні етапи: 1) складання інформаційної бази підприємств регіону за фінансовими показниками; 2) формування рейтингової шкали сільськогосподарських підприємств на основі отриманих даних; 3) розподіл сільськогосподарських підприємств на три категорії за ступенем зниження показників фінансового стану; 4) обробка анкет лізингоотримувачів; 5) підбір прийнятного варіанту використання лізингової техніки.

Оцінка фінансового стану сільськогосподарських підприємств має бути проведена з використанням методу комплексної порівняльної рейтингової оцінки. Підприємства упорядковуються в порядку зниження рейтингової оцінки.

На основі рейтингової оцінки підприємства групуються в розрізі трьох категорій за зниженням рівня фінансової стійкості. Кожній групі лізинговою компанією пропонуються найбільш прийнятні схеми використання лізингової техніки, що відповідають вимогам диференційованого підходу.

Варіант 1. Надання підприємствам 1-ї категорії нової техніки за діючою схемою.

Варіант 2. Використання підприємствами 2 і 3-ї категорій лізингової техніки через систему машинно-технологічних станцій.

Варіант 3. Можливо пайова використання отриманої за лізингом техніки підприємствами 2 і 3-ї категорій.

Варіант 4. Придбання підприємствами 2 і 3-ї категорій техніки «вторинного лізингу».

При порівняльній характеристиці пропонованих варіантів використання лізингової техніки зміна рівнів постійних витрат пов'язана з відмінностями розмірів амортизаційних відрахувань – при пайовому використанні техніки включається половина амортизаційних відрахувань, що підлягають нарахуванню для одного підприємства, при вторинному лізингу сума відрахувань значно скорочується в силу того, що техніка вторинного ринку дешевше нової. При включенні в схему лізингових відносин послуг машинно-технологічних станцій амортизаційні відрахування не включаються до собівартості продукції, а входять до складу змінних витрат, тому що послуги надаються сторонніми організаціями-машинно-технологічними станціями.

Різниця розмірів постійних і змінних витрат визначає різницю фінансових показників. Найбільш ефективний варіант включення машинно-технологічних станцій в систему лізингових відносин регіону, потім використання техніки вторинного лізингу, далі використання техніки на пайових засадах.

Висновки. Процеси реформування в економіці країни повинні привести до змін в системі фінансування підприємств сільського господарства. В даний час підприємства зіткнулися з проблемою самостійного вибору джерел фінансового забезпечення діяльності. Також, система фінансування супроводжується скороченням фінансових ресурсів, брак яких відчувається при покритті не тільки капітальних, але і, найчастіше, поточних потреб. Сільське господарство, яке найбільш залежне від державної фінансової підтримки в силу об'єктивних причин, сьогодні функціонує в умовах різкого скорочення бюджетних коштів, що зумовлює падіння виробництва сільськогосподарської продукції, погіршення матеріально-технічної бази галузі, зниження рівня життя сільського населення.

Важливою науковою і практичною пропозицією є створення інтегрованих господарських структур, що дозволить акумулювати і використовувати фінансові кошти для інвестицій в аграрний сектор економіки. Також не менш важливим для підвищення інвестиційної привабливості та розширення можливостей фінансового забезпечення аграрної сфери є проведення земельної реформи, впровадження фіскальних методів стимулювання інвесторів (зниження податкових ставок, використання прискореної амортизації тощо).

Література:

1. Річний звіт Національного банку України за 2010 рік. – 240 с.
2. Гришова І.Ю. Кластеризація як механізм нарощення фінансового потенціалу АПК / І.Ю. Гришова // Економічний форум. – 2011. – №2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekfor/2011_2/47.pdf
3. Левченко Н.М. Державна підтримка фінансового забезпечення розвитку аграрного сектора економіки / Н.М. Левченко / – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2008-2/doc/2/03.pdf>
4. Сидор Г.В. Розвиток аграрного бізнесу в Україні в контексті впливу світової фінансово-економічної кризи / Г.В. Сидор // Інноваційна економіка. – 2011. – №3. – С. 170-172.
5. Шкуратов О.І. Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки / О.І. Шкуратов/ – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Suek/2011_3/Shkurat.pdf

УДК 65.011:658.27.001.26

ОПТИМІЗАЦІЙНА ФАКТОРНА МОДЕЛЬ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ОСНОВНИХ ФОНДІВ В АСПЕКТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ВІДТВОРЕННЯ

Павленко О.П., ст. викладач

Дніпропетровський державний аграрний університет

В цій статті автором визначено фактори впливу на рентабельність основних засобів аграрних підприємств Дніпропетровської області, а також їх вплив на ефективність валового виробництва продукції та фінансове забезпечення відтворення основних засобів.

In this article by an author certainly factors of influence on profitability of the fixed assets of agrarian enterprises of the Dnepropetrovsk area, and also their influence, on efficiency of gross production of goods and financial providing of recreation of the fixed assets.

Постановка проблеми. Сільськогосподарське виробництво в Україні тісно пов'язане з використанням техніки, обладнання та інших основних засобів, які підлягають фізичному зносу кожного об'єкта основних фондів по технічному стану його вузлів і конструкцій. Експертна оцінка дає більш правильне представлення про фактичне відновлення основних фондів, але це складна робота, звичайно проведена тільки при аналізі показників їх ефективності використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній літературі аналіз ефективності використання основних фондів вивчається на протязі багатьох років вченими та науковцями. Сере них Савицька Г.В., Ковальов О.Н., Ізмайлова К.В., Єріна А.М., Пальян З.О. та ін.

Постановка завдання. Оскільки в сучасних умовах господарства ефективність виробництва валової продукції в сільському господарстві тісно пов'язана з використанням основних фондів, завданнями цієї статті є аналіз деяких показників. Для визначення впливу рентабельності на рівень фінансового забезпечення відтворення основних засобів та виявлення його ефективності необхідно провести детальний аналіз факторів, які на нього впливають.